

"כאשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף שלוש שנים"

פרק כ'

- א. עיינו בפרקים כ' בעזרת רש"י ומפרשים.
אמנם נבואות הנביאים על עמים אחרים מצויות בנביאי ישראל, האם ציווי ה' לישעיה ללכת בבזיון ג' שנים היה בצער על כוש ומצרים?
- ב. מיהו תרתן ומדוע נלחם באשדוד?
עיינו מלכים ב' פרק י"ח – י"ט מהי משמעות ההליכה והחזרה של מלך אשור מדוע נעשה הנס באופן זה?
- ג. האם אכן הלך ישעיה הנביא ג' שנים ערום ויחף?
עיינו ברד"ק ובמלבי"ם.
- ד. מה היחס בין משא מצרים בפרק י"ט ובין הנאמר כאן בפרק כ'
מדוע חזר הנביא לדבר על חרפת מצרים ולא הזכיר את תקוותה?
- ה. מהי מלכות כוש, מתי היא נכרת עוד ומה משמעותה? נאם ייתכן שחזקיה מלך יהודה קשור לברית הזו עם מצרים?

2. א"ל ההוא מינא לרבי אבהו אלהיכם גחכין הוא דקאמר ליה ליחזקאל ששב על צדך השמאלי וכתוב וישכבת על צדך הימני אתא ההוא תלמידא א"ל מ"ט דשביעתא א"ל השתא אמינא לכו מילתא דשויה לתרווייהו אמר הקב"ה לישראל זרעו שש והשמיטו שבע כדי שתדעו שהארץ שלי היא והן לא עשו כן אלא חטאו וגלו מנהגו של עולם מלך בשר ודם שסרחה עליו מדינה אם אכזרי הוא הורג את כולן אם רחמן הוא הורג חצים אם רחמן מלא רחמים הוא מייסר הגדולים שבהן ביסורין אף כך הקב"ה מייסר את יחזקאל כדי למרק עונותיהם של ישראל

עין פה

3

(כג) ויקח שם ויפת, אין כתיב כאן ויקחו אלא "ויקח", למד על שם שנחאמץ במצוה יותר מיפת⁴², לכך זכו בניו לטליה של ציצית, ויפת זכו בניו לקבורה שנאמר: אתן לגוג מקום שם קבר (יחזקאל לט יא). וחם שכזה את אביו נאמר בזרעו: כן ינהג מלך אשור את שכי מצרים ואת גלות כוש נערים וזקנים ערום ויחף וחשופי שת וגו' (ישעי' כד). ופניהם אחורנית, למה נאמר פעם שנייה, מלמד שכשקברו אצלו והוצרכו להפוך עצמם לכסותו, הפכו פניהם אחורנית⁴³.

עין פה

4. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן יגנאי הוא לת"ח שיצא במנעלים המטולאים לשוק והא רבי אחא בר הנינא נפיק אמר רבי אחא בריה דרב נחמן בטלאי על גב טלאי (6) ואמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן יכל תלמיד חכם שנמצא רכב על כגרו חייב מיתה שנאמר כל משנאי אהבו מות א"ל תקרי משנאי אלא משנאי רבינא אמר רבד איתמר ולא פליגי הא בגלימא הא כלכושא ואמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן מאי דכתיב כאשר הלך עברי ישעיהו ערום ויחף ערום בכגדים בלואים ויחף במנעלים המטולאים

עין פה

4

ותשא אותי רוח בין הארץ ובין השמים ותבא אותי ירושלמה במראות אלהים⁷, כך אמרו ואקום ואצא אל הבקעה⁸ לא היה אלא במראות אלהים, כמו שנאמר באברהם ויוצא אותו החוצה⁹ והיה זה במחזה, כך אמרו ויניחני בתוך הבקעה¹⁰ לא היה אלא במראות אלהים. והזכיר יחזקאל, באותו המראה אשר הובא בו לירושלם אמר דבר שזה לשונו, ואראה והנה חר אחד בקיר ויאמר אלי בן אדם חתר נא בקיר ואחתר בקיר והנה פתח וגו'¹¹, וכשם שהוא ראה במראות אלהים שהוא נצטוה לחתור בקיר כדי שיכנס ויראה מה שנעשה שם, וחתר כפי שהזכיר במראות אלהים, ונכנס במחתרת וראה מה שראה וכל זה במראה הנבואה, כך מה שאמר לו ואתה קח לך לבנה וגו' ואתה שכב על צדך השמאלי וגו' ואתה קח לך חטין ושעורים וגו'¹², וכן מה שאמר לו והעברת על ראשך ועל זקנך¹³, כל זה במראה הנבואה ראה שהוא עשה את המעשים אשר נצטוה לעשותם. וחלילה לאל שיעשה את נביאיו לעג וקלס לנבליים¹⁴ ויצום לעשות מעשי שטותים¹⁵, נוסף על הצווי בעברה, לפי שהוא היה כהן וחייב שני לאוין על כל פאת זקן או פאת ראש¹⁶, אלא כל זה היה במראה הנבואה. כך

אני אומר באמרו כאשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף¹⁷ לא היה זה אלא במראות אלהים, אלא שטועים חלושי ההגיון¹⁸ בכל זה ומדמים שהנביא מספר שהוא נצטוה לעשות כך ועשה, וכך ספר שהוא נצטוה לחתור את הקיר אשר בהר הבית והוא היה בבבל ואמר שהוא חתרו כמו שאמר ואחתר בקיר¹¹, וכבר באר כי זה היה במראות אלהים, וכמו שנאמר באברהם היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר¹⁹, ונאמר באותו מראה הנבואה ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים²⁰, והנה זה ברור שהוא במראה הנבואה, שהיה רואה שהוא הוצא מן המקום שהיה בו עד שראה את השמים, ואחר כך נאמר לו וספר הכוכבים, ונאמר תאור הדבר כפי שאתה רואה. כך אני אומר בצווי שנצטוה בו ירמיה לטמון את האזור בפרת, וטמנו, ובקרו לאחר זמן רב ומצאו שכבר נרקב ונפסד²¹, כל המשלים הללו במראה הנבואה, ולא יצא ירמיה מארץ ישראל לבבל ולא ראה פרת²². וכך אמרו להושע קח לך אשת זנונים וילדי זנונים²³ וכל אותה הפרשה, לידת הילדים וקריאת שמותיהם פלוני ופלוני, הכל במראה הנבואה, כי אחרי שבאר שהם משלים לא נשאר ספק שדבר מאלה היה במציאות, אלא כאשר נאמר בנו ותהי לכם חוות הכל כדברי הספר וגו'²⁴.

עין פה

ותמה אני מהאנשים האלה שלמים הם אתנו, איך יתנו גזירה כוללת כזאת בספורי

הנביאים, ואם יש לנו פתח פתוח להכחיש פשוטי הספורים, ולומר זה היה במראה הנבואה ומפעל הדמיון, או זה היה בפעל איש כל הישר בעיניו, או אם יש בדבר בחינה אות ומופת, בו נדע ונכיר מהו הדבר המדומה ומהו הנמצא בפעל, והנה ראינו הנביאים עושים מעשים בפעל כדי שישאלום אדם מה המה אלה, והם ישיבו כל אשר דבר ה', לפי שהדברים שיראו בעין יתפעלו מהדברים הנשמעים, הלא ראית מה שנאמר בישעיהו (ח, א) קח לך גליון גדול וכתוב עליו בחרט אנוש למהר שלל חש בו, האם נאמר שהיה כל זה במראה הנבואה, וכן אומרו (שם פסוק ג) ואקרב אל הנביאה ותהר ותלד בן, ויאמר ה' אלי קרא את שמו למהר שלל חש בו, האם נאמר שהיה זה גם כן במראה הנבואה, ושלא קרב אל הנביאה ושלא נולדו לו בנים, ולא קרא להם שמות ולא היו לאותות ולמופתים בישראל, אבל שהיה כולו דמיון במראה הנבואה, גם מצינו (יח, א-ו) שירמיהו שצוהו השם יתברך שילך אל בית היוצר והנה הוא עושה מלאכה על האבנים, ונשחת הכלי אשר הוא נעשה ושב ויעשהו כלי אחר כאשר ישר בעיני היוצר לעשות, ויהי דבר השם אלי לאמר הכיוצר הזה לא אוכל לעשות לכם בית ישראל נאם השם, הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל, האם נאמר שלא הלך לבית היוצר, אלא שהראהו הקדוש ברוך הוא אותו דבר למשל ולשגינה בהם, ועוד תמצא בירמיהו (כו, ב) שצוהו השם עשה לך מוסרות ומוטות ונתתם על צוארך ושלחתם אל מלך אדום ואל מלך מואב וגומר, האם נאמר שלא עשה המוטות והמוסרות ההם בפעל, (שם כח, י-יג) ושלא לקח חנניה הנביא את המוטה מעל

צואר ירמיהו הנביא וישברוהו, באומרו ככה אשבור את עול נבוכדנצר מלך בבל, עד שבאה עליו הנבואה, כה אמר השם מוטות עץ שברת ועשית תחתיהן מוטות ברזל, והן מה שנאמר ליחזקאל (כד, טז-כד) בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה ולא תספור ולא תבכה וגומר, ותמת אשתי בערב וגומר, ויאמרו אלי העם הלא תגיד לנו מה אלה לנו כי אתה עושה, ואומר אליהם דבר ה' היה אלי לאמר וגומר, והיה יחזקאל לכם למופת ככל אשר עשה תעשו בכואה, הלא הסימנים והאותות האלה כולם וזולתם היה ממנהג הנביאים לעשותם כדי שיראום בני אדם ויתפעלו מהם, ואם נאמר המשל הזה לפי שאין בו זרות וקושי לקבל אותו. והסיפור האחר לפי שיש בו מהזרות לא נקבלהו. ומי נתן בידינו הבחירה הזאת, אם אין שם אות ומופת יורה עליו הכתוב. על בן אמרתי שהמופת המורה על אמתת זה הוא בדבריהם האפשריים מפאת עצמם, אם העיד הכתוב שהיה וקרה בפעל, שאז אין לנו לזוז מפשוטו ולא לעשות צורות ולהוציא הפסוקים מפשוטיהם, והנה באברהם אמר הכתוב מבואר (בראשית טו, א) אחר הדברים האלה היה דבר השם אל אברם במחזה, והיה הקדמה כוללת שכל מה שזכר שם היה במראה הנבואה, גם אמר (שם טו, ד-ה) והנה דבר השם אלי לאמר לא יירשך זה וגומר, ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה, ובעבור שגלה הכתוב לפניו ולאחריו שהיה זה במראה הנבואה, נקבל מהרב המורה שלא היה בפעל היציאה לחוץ, ואף שנאמר שהדברים הנאמרים היו בנבואה והיציאה אותו חוץ היה בהקיץ מהו הביטול שימשך מזה, ואמנם ענין גרעון אף על-

(ב) בעת ההיא דיבר ה' כו'. ומהראוי להבין

א. הלא כמו זר נחשב, יצער ה' את נביאו נאמן ביתו להלוך ערום ויחף, על שבי מצרים ועל גלות כוש כי מה לנו ולצרת כוש ומצרים, ומה גם עתה (פסוק ג) להיות שלש שנים בסיגוף גדול כזה הלוך ערום ויחף. כי על כן כתב הרמב"ם ז"ל, כי הכל היה במראה הנבואה, שנדמה לו כאלו שלש שנים היה הולך ערום ויחף, ולא עשה כן בהקיץ כלל. והן אמת שאות מופת אינו צודק להיות בחלום. ב. ועוד ראוי לשים לב, כי לא אמר לו הוא יתברך שילך ערום, כי אם להסיר שקו מעליו כאומרו ופתחת השק מעל מתניך. ואפילו מענין הלוך יחף לא אמר לו והלך יחף, כי אם ונעלך תחלוץ מעל רגלך, ואפשר הוא שיחלוץ וישב, או יעמוד חלוץ הנעל ולא ילך, ואיך יאמר ויעש כן כו'. וגם אם נאמר שכיון שיהלך כך, לא אמר לו שלש שנים.

אמנם אומר, כי לא להתאבל על כוש ומצרים היה הענין, רק למען סור מלב עם בני ישראל בטחון משענת קנה של מצרים, לבלתי שוב עד ה' יצילם מיד מלך אשור, כי הוא ית' הפודה ומציל ואין זולתו. כן [א] בעת בא תרתן אשדודה מאת מלך אשור וילכדה, ראה והנה

יאמרו ישראל כי לא נפלה אשדוד בידו, כי אם שלא היה לה עזר כנגדה, אך לא כמוה חלק יעקב, כי ארץ מצרים תהיה לו לעזרה. על כן רצה הקב"ה להראות להם, כי כמקרה אשדוד גם לישראל יקרה, אם לא אל על יקראוהו וישענו עליו, וז"א לך ופתחת כו' ונעליך תחלוץ כו', כן ינהג מלך אשור וכו' וכל זה למה חרד ישעיהו את החרדה הזאת הלוך ערום ויחף, הלא הוא שמה שע"י כן ימשך, (פסוק ה) כי יחתו ובשו מכוש מבטם וממצרים תפארתם, ולא ישימו ישראל בטחונם בכשר ודם כי אם בה' לברו.

והנה